

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سیاستگذاری انرژی در ایران

گروه پژوهشی اقتصاد

کد گزارش: ۶-۸۸-۵-۰۴ ■ آذرماه ۱۳۸۸

مطالب این گزارش لزوماً بیانگر دیدگاه‌های گروه پژوهشی اقتصاد پژوهشکده تحقیقات استراتژیک نمی‌باشد.

نشانی | تهران | انتهای پاسداران | روبه‌روی بوستان نیاوران | شماره ۸۴۰ | تلفن | ۲۲۸۰۱۲۷۵ | دورنگار | ۲۲۸۰۱۲۷۶ | صندوق پستی | ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵

مهران امیرمعینی

سیاستگذاری انرژی در ایران

کد گزارش: ۰۴-۵-۸۸-۶

زیر نظر: دکتر محمدباقر نوبخت، رئیس گروه پژوهشی اقتصاد

گروه پژوهشی اقتصاد / کمیته علمی اقتصاد انرژی

مدیر کمیته علمی: دکتر مسعود درخشان

نویسنده: مهران امیرمعینی

چاپ، لیتوگرافی و صحافی: ساغر مهر (saqaremehr@yahoo.com)

صفحه آرا: سعید احمدی

ناظر چاپ: عباس زارع

نوبت انتشار: نخست - آذر ۱۳۸۸

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

تهران، انتهای خیابان پاسداران، ضلع جنوبی بوستان نیاوران، شماره ۸۴۰،

تلفن: ۲۲۸۰۱۲۷۵، دورنگار: ۲۲۸۰۱۲۷۶، e-mail: economics@csr.ir

برای صرفه جویی انرژی، مالیات، معاهدات بین المللی و سیاست‌های کلی باشد. تعریف اهداف، تعیین استراتژی برای دستیابی به آن، چارچوب نهادی-که دولت اولویت‌ها را مشخص می‌نماید-، ارزیابی سیاست‌ها و همچنین ابزاری برای اجرای این استراتژی از الزامات سیاست ملی انرژی است. دولت‌ها با استفاده از ابزارهای سیاستی بر عرضه و تقاضا اثر می‌گذارند که این ابزارها شکل دهنده سیاست کلی انرژی هستند و میزان بکارگیری هر یک و تأثیر آنها بر تولید، عرضه و تقاضا در کشورها متفاوت است.

روشی که برای تنظیم و اجرای قوانین و سیاست انرژی مورد استفاده قرار می‌گیرد در کشورهای مختلف بسیار متفاوت است و براساس سیاست اقتصادی، ساختار نهادی، عادات مردم و ساختار بخش انرژی کشورها تعیین می‌گردد. قوانین و سیاست انرژی و روشهای آن با توجه به درجه دخالت دولت در اقتصاد مبتنی بر بازار تعیین می‌گردد.

در ایران دولت‌ها به منظور اعمال سیاست گذاری در بخش انرژی بر اساس نیازهای تقاضا و پیشنهاد هر یک از سازمان‌های درگیر در این بخش اقدام به برنامه ریزی و رفع چالش‌ها نموده است، بدون آنکه این نکته در نظر گرفته شود که زیر بخش‌های مختلف می‌بایست بر اساس اهداف مشخص و بصورت یکپارچه مورد توجه و برنامه ریزی قرار گیرند. لذا یکپارچگی مورد نظر در این بخش صورت پذیرفته است و معضلات بخش انرژی نیز تداوم یافته است.

در برنامه‌های پنج ساله توسعه اقتصادی و اجتماعی و قانون سالانه بودجه دولت و مجلس به چالش‌های بخش انرژی توجه داشته اند و می‌توان گفت برنامه دوم توسعه اقتصادی و اجتماعی سرآغاز این توجه است.

ولی شاید بتوان گفت که دولت تنها در توسعه گاز رسانی به شهرها و روستاها عملکرد مطلوبی داشته است ولی از آنجا که این توسعه بر اساس اهداف مشخص و هماهنگ و در چارچوب سیاست منسجم و یکپارچه انرژی صورت نگرفته است و سهم آن در مصارف بخشهای مختلف و حتی صادرات تعیین نگردیده و توسعه بدون توجه به محدودیت‌های تولید و عرضه صورت پذیرفته است تبدیل به یکی از چالش‌های بخش

انرژی گردیده است.

از ابتدای برنامه دوم توسعه اقدامات و سیاست‌های قیمتی و غیر قیمتی انرژی مورد توجه قرار گرفت. جلوگیری از رشد مصرف انرژی، کاهش شدت انرژی و تأمین منابع مالی سرمایه گذاری در بخش انرژی از جمله اهداف آن بود ولی هنوز هم این معضل در اقتصاد وجود دارد و بحث محافل تصمیم گیری است.

توجه به معیارها و استانداردهای مصرف انرژی نیز در برنامه سوم توسعه مورد عنایت خاص قرار گرفت ولی هنوز هم در بسیاری موارد شاهد واردات تجهیزات ناکارآمد انرژی و همچنین تداوم روند تولید داخلی تجهیزات و وسایلی هستیم که معیارها و استانداردهای مطلوب انرژی را ندارند. در ارتباط با اجرای مقررات ملی ساختمان که طی سال‌های گذشته می‌توانست در مورد ساختمان‌های جدیدالاحداث بصورت جدی از سوی شهرداری و وزارت مسکن دنبال گردد نیز هنوز هم با چالش مواجه هستیم.

گسترش حمل و نقل عمومی نیز از برنامه دوم توسعه مورد توجه بوده و هنوز هم این بخش به خوبی و توسعه نیافته و تأمین منابع مالی برای توسعه آن از چالش‌های اساسی این بخش است.

توسعه بخش نیروگاهی بدون توجه به نوع سوخت و راندمان آن طی سال‌های متمادی صورت پذیرفته و در نتیجه بخش عمده از مصرف گاز را به خود اختصاص داده است و این چالش سبب گردیده تا در اقدامی شرکت ملی نفت محدودیت‌های عرضه گاز طبیعی را به وزارت نیرو اعلام نماید.

محدودیت‌های مربوط به عرضه گاز طبیعی از یک سو و گسترش شبکه گاز رسانی بدون توجه به توجیه اقتصادی آن از سوی دیگر سبب گردیده تا برنامه‌های تزریق که از برنامه اول توسعه مورد توجه بوده بطور کامل اجرا نگردد و در نتیجه نرخ بازیافت از ذخایر نفت کشور تحت تأثیر آن قرار گرفته و دستیابی به بخشی از منابع را با مشکل مواجه نموده است.

سوزاندن گازهای همراه نفت که از ابتدای برنامه اول مورد توجه سیاستگذاران و

قانونگذاران کشور قرار گرفته و می‌تواند منابع مناسبی را برای تزریق، تأمین نیازهای مصرفی و حتی صادرات در اختیار دولت قرار دهد ولی هنوز هم بخش مهمی از گازهای همراه تولیدی سوزانده می‌شود که ضمن آلوده نمودن محیط زیست از دستیابی به منبع مهم درآمدی محروم می‌شویم.

استفاده بهینه از انرژی از طریق تغییر الگوهای مصرف، افزایش بهره‌وری انرژی مصرفی و استفاده از انرژیهای پاک و جان‌شین نیز در برنامه سوم توسعه مطرح گردید که در حقیقت می‌بایست تعیین کننده سبد انرژی مصرفی کشور بر اساس اولویت‌ها و محدودیت‌های عرضه و همچنین از منظر امنیت عرضه انرژی باشد ولی این مهم هنوز هم مورد توجه سیاستگذاران و از چالش‌های اساسی کشور است.

بنابراین می‌توان ادعا کرد که علی‌رغم وجود قوانین و مقررات در این رابطه، پیشرفت محسوسی در ارتباط با بهبود عملکرد و راندمان بخش انرژی، صرفه‌جویی انرژی و تغییر الگوی مصرف دیده نمی‌شود و هنوز هم دولت پس از اجرای حدود چهار برنامه توسعه با چالش اساسی در تولید و مصرف انرژی مواجه است. نکته قابل تأمل در این رابطه آن است که قوانین و مقررات زمانی قابلیت اجرا پیدا می‌کنند که مسئولیت اجرای آن بر عهده یک نهاد یا سازمان و یا حتی یک مسئول باشد که ضمن پاسخگو بودن قدرت لازم برای تدوین مقررات و پیگیری سیاست‌ها و قوانین را داشته باشد که اصطلاحاً بعنوان مجری یک قانون به رسمیت شناخته می‌شود.

فهرست منابع

۱. امیرمعینی مهران، قانون صرفه جویی انرژی در ایران؛ یک الزام ، ۱۳۸۸، فصلنامه مطالعات اقتصاد انرژی، مؤسسه مطالعات بین المللی انرژی
۲. امیرمعینی مهران، بهمن و اسفند، ۱۳۸۵، "صرفه جویی انرژی؛ از رؤیا تا واقعیت" اطلاعات سیاسی- اقتصادی، سال بیست و یکم شماره ۵ و ۶
۳. قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، <http://www.mporg.ir/>
۴. قانون برنامه اول توسعه چهارم فرهنگی و اجتماعی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی <http://www.mporg.ir/barnam1/gh1-toes-jei.htm#tab29>
۵. قانون برنامه دوم توسعه چهارم فرهنگی و اجتماعی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی <http://www.mporg.ir/barnam2/fehrest.htm#k10>
۶. قانون برنامه سوم توسعه چهارم فرهنگی و اجتماعی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی <http://www.mefa.gov.ir/laws/dbpindex.asp?DN=3>
۷. قانون برنامه چهارم توسعه چهارم فرهنگی و اجتماعی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی <http://www.mefa.gov.ir/laws/dbpindex.asp?DN=4>
8. Joseph P.Tomain, Richard D.Cudahy "Energy Law" west, Thomson, 2004
9. Hiroyuki Ishida "Energy Strategies in China and India and Major Countries Views" www.IEEJ2006
10. "China's Energy Security and Its Grand Strategy" Policy Analysis Brief, The Stanley Foundation Sept. 2006
11. "Energy" www.un.org/esa/agenda21/natinfo/countr/russia/natur.htm#energy
12. Andrey S.Makarychev "Russia's Energy Policy Between Security and Transparency" Nizhny Novogrod Linguistic University, December 2006
13. "Energy Policy" <http://en.wikipedia.org/wiki/energy-policy>
14. "The Role of IEA Government in Energy" IEA 1996
15. "The Summary of The Energy Strategy of Russia For The Period of up to 2020" Ministry of Energy of the Russian Federation, 2003 www.iea.org/dbtw-wpd/textbase/papers/2003/strategy2020.pdf